

INSTYTUT NA RZECZ EKOROZWOJU

Raport

nt. zmian w tworzeniu sieci Natura 2000 w Polsce w latach 2009-2011

Bożenna Wójcik

Raport powstał w ramach projektu „Szerokie wody Natury 2000”
realizowanego w latach 2010-2012 przez Instytut na rzecz Ekorozwoju
przy wsparciu finansowym
Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej

Warszawa, marzec 2011 r.

Spis treści:

Wstęp	3
I. Stan sieci Natura 2000 w Polsce i w Europie w pierwszym kwartale 2009 r. – gdy zakończono prace nad poprzednim raportem i nad ostatnią aktualizacją treści portalu.....	3
II. Zasadnicze wydarzenia i decyzje związane z budowaniem sieci Natura 2000 w Polsce i UE w latach 2009-2011 i stan sieci Natura 2000 na początku 2011 r.	5
III. Przewidywany dalszy ciąg zdarzeń związanych z budową sieci Natura 2000 w Polsce i Unii Europejskiej	10
IV. Funkcjonowanie sieci Natura 2000 w Polsce – różne inicjatywy i problemy.....	11
V. Instytucje odpowiedzialne za obszary Natura 2000 w Polsce....	13
VI. Materiały wykorzystane do przygotowania raportu	14
VII. Wykaz przydatnych źródeł informacji o Naturze 2000	14

Wstęp

Niniejszy raport został przygotowany w ramach projektu „Szerokie wody Natury 2000” realizowanego przez Instytut na rzecz Ekorozwoju (InE) ze środków Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w latach 2010-2012. Podstawowym jego celem jest zebranie i przedstawienie zmian, jakie zaszły w sprawach związanych z wdrażaniem Europejskiej Sieci Ekologicznej Natura 2000 w Polsce od momentu przygotowania poprzedniego raportu¹ oraz od poprzedniej aktualizacji treści portalu „Natura 2000 a turystyka” (<http://natura2000.org.pl>), a więc od wiosny 2009 r., co ma dać podstawę do dokonania kolejnej aktualizacji materiałów dostępnych na tym portalu. Aktualizacja zasobów portalu jest konieczna, by mógł on pełnić nadal swe funkcje edukacyjne i informacyjne – ze względu na to, iż zmiany w zakresie tworzenia sieci Natura 2000 są znaczące, aktualizacji wymagają głównie materiały edukacyjne portalu (przede wszystkim tzw. e-szkolenia), jak i bazy informacyjne portalu (przede wszystkim Katalog „Obszary Natura 2000 w Polsce” i moduł informacyjny „Podręcznik obywatela”). Ponadto celem raportu jest dostarczenie aktualnych zbiorczych informacji o stanie wdrażania sieci w Polsce czytelnikom portalu zainteresowanym tym zagadnieniem.

I. Stan sieci Natura 2000 w Polsce i w Europie w pierwszym kwartale 2009 r. – gdy zakończono prace nad poprzednim raportem i nad ostatnią aktualizacją treści portalu

Europejska Sieć Ekologiczna Natura 2000 tworzona była w Unii Europejskiej od 1992 r., tj. od momentu przyjęcia dyrektywy „siedliskowej”² i, jak początkowo zakładano, miała być utworzona (w krajach „starej” UE) do 2000 r. – stąd jej nazwa. Istotnym aktem dla tworzenia sieci jest też dyrektywa „ptasia”³ z 1979 r., gdyż powoływane na jej podstawie ostoje „ptasie” zostały włączone do systemu Natura 2000 jako odrębny typ obszarów Natura 2000. Wszystkie nowe kraje członkowskie UE miały obowiązek przygotować propozycje sieci na swoich terytoriach do dnia akcesji, czyli do 1 maja 2004 r. w przypadku 10 państw, wśród których była Polska, lub do 1 stycznia 2007 r. – w przypadku Bułgarii i Rumunii. Ani jedno z tych państw nie „zmieściło się” w czasie, by przedstawić w pełni kompletne listy obszarów

---

¹ „Zmiany w tworzeniu sieci Natura 2000 w Polsce w latach 2007-2008 i w pierwszym półroczu 2009 r.” – raport autorstwa Bożenny Wójcik dostępny na portalu „Natura 2000 a turystyka”.

² Dyrektywa Rady z dnia 21 maja 1992 r. w sprawie ochrony siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory (92/43/EWG), zwana często dyrektywą „siedliskową” lub „habitatową”.

³ Dyrektywa Rady z dnia 2 kwietnia 1979 r. o ochronie dzikiego ptactwa (79/409/EWG), zwana często dyrektywą „ptasią” (wersja skonsolidowana dyrektywy z 30 listopada 2009 r. – 2009/147/WE).

i w związku z tym proces tworzenia sieci znacznie się przedłużył. Propozycje wielu państw (zarówno „starej” UE, jak i „nowych” państw) oceniane były bardzo krytycznie przez Komisję Europejską i musiały być wielokrotnie uzupełniane. W niektórych przypadkach w rozstrzyganie sporów w tym zakresie pomiędzy Komisją a rządami krajów członkowskich włączany był Europejski Trybunał Sprawiedliwości.

Na początku 2009 r. w Polsce formalnie funkcjonowało 141 obszarów „ptasich” (w tym cztery morskie) ustanowionych rozporządzeniami Ministra Środowiska⁴ oraz 364 obszary „siedliskowe” (331 obszarów z obszaru kontynentalnego, w tym sześć morskich lub częściowo morskich oraz 33 obszary z regionu alpejskiego) zatwierdzone decyzjami Komisji Europejskiej⁵.

Ponadto istniały wówczas w Polsce liczne obszary cenne przyrodniczo z kategorii obszarów „siedliskowych”, które nie miały jeszcze oficjalnego statusu – były proponowane przez przyrodników w ramach tzw. *Shadow Lists* (listy cieni) i rozważane przez zespoły ekspertów rządowych (zespoły ekspertów współpracujących z regionalnymi konserwatorami przyrody oraz zespół wiodących ekspertów z Instytutu Ochrony Przyrody PAN) pod kątem włączenia ich na listy oficjalne. W okresie od kwietnia 2008 r. do maja 2009 r. trwał bowiem proces oceny propozycji organizacji pozarządowych oraz kompletności sieci Natura 2000 w Polsce. W jego wyniku, na początku maja 2009 r., Ministerstwo Środowiska przedstawiło do konsultacji międzyresortowych i ogólnospołecznych listę 478 nowych obszarów Natura 2000 (obejmujących ok. 3% powierzchni kraju) oraz propozycję korekt 88 obszarów wcześniej zgłaszanych do Komisji Europejskiej i już przez nią zatwierdzonych. Propozycja ta objęła znaczną większość obszarów zgłaszanych przez organizacje pozarządowe, ale nie wszystkie.

Na obszarze całej Unii Europejskiej w końcu grudnia 2008 r. wyznaczonych było 5 147 obszarów „ptasich” (w tym 533 obszary morskie) oraz 21 633 obszary „siedliskowe” (w tym 1 312 obszary morskie lub częściowo morskie). Oceniając w połowie 2009 r. stan tworzenia sieci na obszarze UE na przełomie 2008 i 2009 r. Komisja Europejska zauważyła duży postęp w tym zakresie w ciągu poprzedniego roku, ale określenia „sieć w dużej mierze kompletna” używała w odniesieniu do niewielu państw (osiem państw w zakresie obszarów ptasich, pięć państw w zakresie obszarów siedliskowych). W odniesieniu do Polski nie uwzględniono w tej ocenie aktualizacji listy obszarów „ptasich”, jaka miała miejsce w październiku 2008 r. Dopiero w kolejnej ocenie sieci z listopada 2009 r. zauważono ten fakt i uznano polską listę obszarów „ptasich” za w dużej mierze kompletną.

---

⁴ Pierwsze rozporządzenie Ministra Środowiska w sprawie obszarów specjalnej ochrony ptaków Natura 2000 wydane zostało w dniu 21 lipca 2004 r., a następnie dwukrotnie je zmieniano (ostatnio w październiku 2008 r.).

⁵ Ostatnie decyzje Komisji Europejskiej dotyczące uaktualnionych list specjalnych obszarów ochrony siedlisk Natura 2000 dla poszczególnych regionów biogeograficznych wydane zostały w grudniu 2008 r.

II. Zasadnicze wydarzenia i decyzje związane z budowaniem sieci Natura 2000 w Polsce i UE w latach 2009–2011 i stan sieci Natura 2000 na początku 2011 r.

Obszary „siedliskowe” w Polsce:

Po przeprowadzeniu w maju i czerwcu 2009 r. wspomnianych powyżej konsultacji, lista nowych obszarów „siedliskowych” została zweryfikowana przez ekspertów rządowych oraz Generalną Dyрекcję Ochrony Środowiska i przedstawiona Radzie Ministrów (RM) do zaakceptowania przed przekazaniem jej do Komisji Europejskiej. Na posiedzeniu 28 października 2009 r. RM przyjęła listę 453 nowych obszarów siedliskowych i 78 powiększeń obszarów już wcześniej zaakceptowanych przez Komisję Europejską w ramach europejskiej sieci Natura 2000⁶.

Władze polskie uzgodniły z Komisją Europejską, że nie czekając na decyzję Komisji zatwierdzającą te obszary (spodziewaną mniej więcej po roku), obszary zaakceptowane przez Radę Ministrów będą już traktowane w Polsce jak obszary zatwierdzone. Przede wszystkim chodzi o takie ich traktowanie w procedurach ocen oddziaływania na środowisko, przeprowadzanych w ramach decyzji środowiskowych dla inwestycji, by chronić ich zasoby przyrody przed potencjalnym zniszczeniem. Uzgodnienia te dotyczyły również identycznego traktowania kolejnych obszarów, które będą proponowane przez władze polskie w ramach kompensacji przyrodniczej.

Władze w przekazach medialnych na temat listy obszarów wysłanej do Komisji Europejskiej podkreślały, że w ten sposób Polska wypełniła obowiązek ustanowienia sieci Natura 2000 w naszym kraju i że sieć jest już kompletna. Ponadto podkreślano, iż udało się wypracować taki kształt sieci, który w jak najmniejszym stopniu będzie wpływał na rozwój społeczno-gospodarczy gmin i na działalność lokalnych społeczności.

Organizacje pozarządowe pracujące nad tzw. *Shadow List* w zakresie obszarów „siedliskowych”, a przede wszystkim Klub Przyrodników, będący organizacją wiodącą w tym zakresie, oceniały jednak krytycznie zarówno przekazaną do konsultacji w maju 2009 r. listę obszarów „siedliskowych”, jak i listę wysłaną do Komisji Europejskiej. Nie zgadzały się tym samym z opinią, jakoby przesłanie do Komisji tej listy zamknęło tworzenie sieci obszarów Natura 2000 w Polsce. Organizacje nie zgadzały się z informacją GDOŚ, jakoby powodem niewłączenia na skierowaną do konsultacji listę obszarów części obszarów zgłoszonych w ramach *Shadow List* był brak walorów kwalifikujących je do włączenia do sieci Natura 2000 – nie potwierdzały tego opinie wojewódzkich zespołów specjalistycznych, ani opinia naukowa Instytutu Ochrony Przyrody PAN. Organizacje krytykowały również usunięcie z tej listy przed konsultacjami pewnej liczby pozytywnie zaopiniowanych przez IOP PAN obszarów

---

⁶ Informacje o liczbach obszarów na tej liście nie były takie same w komunikatach GDOŚ i Kancelarii Prezesa Rady Ministrów – GDOŚ podał, że było to 453 nowych obszarów siedliskowych i 78 powiększeń, a KPRM że 464 nowych obszarów i 79 powiększeń.

oraz zmniejszenie zasięgu kilku innych. Wskazywało to na wzięcie pod uwagę innych niż naukowe kryteriów wyznaczania obszarów Natura 2000, co jest niezgodne z podstawami prawnymi tworzenia sieci Natura 2000. Po wysłaniu przez władze Polski listy przygotowanej w GDOŚ po zakończeniu konsultacji do Komisji Europejskiej, organizacje również krytykowały jej zawartość – „wycięcie” z listy pewnej liczby obszarów po konsultacjach, a niektórych w ostatniej chwili przed decyzją Rady Ministrów oraz zmniejszenie powierzchni niektórych obszarów, co było ewidentnie wynikiem poddania się naciskowi samorządów oraz różnych innych instytucji.

W dniach 23-25 listopada 2009 r. w Sopocie odbyło się seminarium biogeograficzne Natura 2000 dla obszaru Morza Bałtyckiego. Organizatorem merytorycznym seminarium była Komisja Europejska, a organizacyjnym Generalna Dyrekcja Ochrony Środowiska z Polski. Seminarium nie dotyczyło tylko Polski, jego celem była ocena kompletności sieci Natura 2000 w obrębie całego basenu Morza Bałtyckiego. Analizowano, czy poszczególne typy siedlisk i gatunki bytujące w środowisku morskim, są chronione w wystarczającym stopniu – czy zaproponowane obszary zapewnią ich ochronę. Z uwagi na specyfikę obszarów morskich, w 2009 r. rozpoczęto organizowanie oddzielnych seminariów dla mórz. Seminarium bałtyckie było już drugim takim seminarium – po atlantyckim, które wcześniej zorganizowano w Irlandii. W konkluzjach seminarium przedstawiciele Komisji Europejskiej stwierdzili, iż w polskiej części Bałtyku niezbędne jest powiększenie dwóch obszarów (Zatoka Pucka i Półwysep Helski oraz Ostoja Słowińska), a także utworzenie jednego nowego obszaru obejmującego struktury rafowe w okolicy Kępy Redłowskiej. Ustalono ponadto, iż należy uzupełnić dokumentację niektórych obszarów, a także przeprowadzić badania w celu ustalenia obecności minoga rzeczno-morskiego i minoga morskiego oraz morświna w wybranych częściach wód polskiego Bałtyku.

W listopadzie 2008 r. oraz ponownie w listopadzie 2009 r. głos w sprawie obszarów Natura 2000 zabierał Rzecznik Praw Obywatelskich – jego zdaniem 30-dniowy termin na zaopiniowanie przez radę gminy projektu listy obszarów Natura 2000 jest zbyt krótki i konieczne są w związku z tym zmiany w ustawie o ochronie przyrody. Tak krótki termin i stopień szczegółowości przedstawianych do konsultacji materiałów uniemożliwia, jego zdaniem, wielu gminom ustosunkowanie się do tych materiałów w odpowiedni sposób. Ponadto, zdaniem Rzecznika, ustawodawca przyznał organom jednostek samorządu terytorialnego zbyt szczupłe uprawnienia w ramach współdziałania w procedurze tworzenia obszaru ochrony Natura 2000, a także wiele przepisów odnoszących się do gospodarowania na obszarach Natura 2000 jest nieprecyzyjnych i może stwarzać problemy przy ich interpretacji.

W dniach 24-26 marca 2010 r. w Warszawie odbyło się organizowane przez Komisję Europejską Bilateralne Seminarium Biogeograficzne dla Polski, a więc spotkanie podczas którego oceniano kompletność polskiej sieci obszarów siedliskowych Natura 2000 (części „siedliskowej”). Ocenie podlegała propozycja listy obszarów zgłoszona przez Polskę 29 października 2009 r. Seminarium to zostało

zorganizowane specjalnie, poza normalną procedurą⁷, w związku z tym, że wcześniejsze propozycje Polski uznane zostały na poprzednich seminariach za całkowicie niewystarczające. Od tego czasu zgłoszono jednak wiele nowych propozycji i uznano, że powinny one zostać poddane ocenie w takim specjalnym trybie. Podczas seminarium udowodniono, że wciąż dla kilkudziesięciu gatunków i siedlisk są luki w wyznaczeniu sieci w Polsce, co oznacza, że Polska będzie musiała dodać do sieci Natura 2000 jeszcze pewną liczbę obszarów siedliskowych. Komisja Europejska wskazała na konieczność uzupełnienia dotychczasowych list o obszary, które zapewniłyby ochronę dla kilkunastu gatunków oraz siedlisk przyrodniczych, dotychczas niedostatecznie lub wcale nie chronionych. Uznano, że Polska ma obowiązek wyznaczyć jeszcze 21 nowych obszarów oraz dokonać powiększeń 13 poprzednio przesłanych do KE obszarów mających znaczenie dla Wspólnoty. Ponadto w odniesieniu do 18 gatunków zwierząt, 6 gatunków roślin oraz 10 siedlisk przyrodniczych Komisja Europejska zobowiązała nasz kraj do przeprowadzenia badań naukowych w celu sprawdzenia lub potwierdzenia ich występowania. Jako ostateczny termin uzupełnienia sieci przez Polskę Komisja Europejska wyznaczyła dzień 1 października 2011 r.

W związku z konkluzjami marcowego Bilateralnego Seminarium Biogeograficznego, jakie odbyło się w Warszawie, organizacje pozarządowe (Klub Przyrodników i PTOŚ Salamandra), przygotowały i przekazały w maju 2010 r. jednocześnie do Komisji Europejskiej i do GDOŚ propozycję listy („*Shadow List 2010*”) dodatkowych 33 nowych obszarów oraz zmian granic 22 obszarów, o które, w ich opinii, należałoby uzupełnić sieć Natura 2000 w Polsce. Lista ta obejmuje obszary wymagane i niezbędne w związku z konkluzjami Seminarium oraz obszary, które zostały opracowane w toku szczegółowych analiz i uzgodnień prowadzonych przez te organizacje w ramach projektów finansowanych ze środków Unii Europejskiej. Zdaniem ww. organizacji, listę tę należy traktować jako listę „potencjalnych obszarów Natura 2000” i do czasu ich oficjalnego zatwierdzenia powinna być im zagwarantowana odpowiednia ochrona.

Wymiernym efektem marcowego seminarium biogeograficznego było rozpoczęcie w czerwcu 2010 r. konsultacji społecznych kolejnej listy projektowanych obszarów „siedliskowych” (obszarów mających znaczenie dla Wspólnoty Natura 2000) – do konsultacji skierowano listę 27 obszarów, częściowo pokrywającą się z *Shadow List 2010*. Efekt tych konsultacji nie został jeszcze ogłoszony.

Istotnym dla tworzenia sieci Natura 2000 aktem prawnym, jaki ukazał się w omawianym okresie, jest Rozporządzenie Ministra Środowiska z 13 kwietnia 2010 r. w sprawie siedlisk przyrodniczych oraz gatunków będących przedmiotem zainteresowania Wspólnoty, a także kryteriów wyboru obszarów kwalifikujących się do uznania lub wyznaczenia jako obszary Natura 2000, które zastąpiło poprzednie rozporządzenie MŚ z dnia 16 maja 2005 r.

---

⁷ Normalnie takie seminaria organizowane są nie dla pojedynczych krajów, a dla grup państw położonych w określonym obszarze biogeograficznym, dla którego Komisja w danym momencie ocenia łącznie wszystkie zgłoszone propozycje.

Najnowsze rozszerzenie sieci Natura 2000 w całej Unii Europejskiej o obszary „siedliskowe” Komisja Europejska ogłosiła 10 stycznia 2011 r. Komisja podjęła decyzję o zatwierdzeniu przesłanych do niej jesienią 2009 r. przez Rząd RP nowych obszarów siedliskowych i zaproponowanych zmian w zasięgach wielu obszarów wcześniej już zatwierdzonych (powiększenia, zmniejszenia i włączenia wielu mniejszych obszarów w zasięg większych).

W wyniku tej ostatniej decyzji KE obecnie istnieją w Polsce 823 oficjalnie zatwierdzone obszary „siedliskowe” – 778 obszarów z regionu biogeograficznego kontynentalnego i 45 z regionu biogeograficznego alpejskiego. Siedem z tych obszarów ma jednocześnie status obszarów „ptasich”⁸.

Obszary „ptasie” w Polsce:

Na posiedzeniu w dniu 28 października 2009 r. Rada Ministrów, oprócz przyjęcia listy nowych obszarów siedliskowych, podjęła także decyzję o uzupełnieniu listy obszarów specjalnej ochrony ptaków Natura 2000 o jeden proponowany obszar – „Bagno Pulwy”. Wyznaczenie tego obszaru stanowiło element kompensacji przyrodniczej, która miała umożliwić realizację drogi ekspresowej S8 na odcinku Radzymin–Wyszaków wraz z obwodnicą Wyszaków i finansowanie jej ze środków Unii Europejskiej. Następnie, jeszcze w końcu października, ww. lista i informacja o nowym obszarze „ptasim” została wysłana do Komisji Europejskiej.

W grudniu 2009 r. Generalna Dyrekcja Ochrony Środowiska ogłosiła konsultacje społeczne w odniesieniu do planowanego dalszego rozszerzenia listy obszarów specjalnej ochrony ptaków Natura 2000, które trwały do maja 2010 r. W ramach tych konsultacji przedstawiono propozycję trzech nowych obszarów specjalnej ochrony ptaków Natura 2000: Góry Izerskie, Sudety Wałbrzysko-Kamiennogórskie i Bagno Pulwy (już wcześniej zaakceptowane przez Radę Ministrów) oraz propozycję powiększenia obszaru „ptasiego” Ostoja Warmińska. Zaproponowanie tych obszarów to skutek realizacji przedsięwzięć inwestycyjnych na terenie dotychczas wyznaczonych obszarów specjalnej ochrony ptaków Natura 2000, gdzie powierzchnia siedlisk gatunków ptaków, stanowiących przedmiot ochrony w tychże obszarach, uległa zniszczeniu. Konieczność wyznaczenia nowych obszarów Natura 2000 wywołana została brakiem możliwości odtworzenia lub poprawienia stanu biotopów gatunków, które miały ucierpieć w skutek ww. działań.

Na początku grudnia 2010 r. Ogólnopolskie Towarzystwo Ochrony Ptaków, organizacja wyznaczająca w Polsce obszary ważne dla ochrony ptaków, wysłało oficjalne pismo do Generalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska wskazujące na potrzebę rozszerzenia listy obszarów specjalnej ochrony ptaków Natura 2000 w Polsce. Podstawą tego stanowiska było opublikowanie w maju 2010 r. najnowszej publikacji dotyczącej ostoi

---

⁸ Nie można więc sumy obszarów „siedliskowych” i „ptasich” traktować jako łącznej sumy obszarów Natura 2000 w Polsce – te siedem obszarów liczone by było podwójnie.

ptaków (IBA) w Polsce⁹, w której OTOP wskazuje 174 obszary spełniające międzynarodowe kryteria wyznaczania ostoi ptaków IBA. Wśród tych ostoi wymieniono 34 obszary ujęte po raz pierwszy w spisie polskich ostoi ptaków – wymagają więc one oficjalnego zatwierdzenia rozporządzeniem i tym samym włączenia do sieci Natura 2000. Spośród tych 34 nowych ostoi cztery zostały już oficjalnie uznane przez polskie władze¹⁰, a w odniesieniu do pozostałych 30 nie podjęto jeszcze żadnych kroków w celu ich ochrony w ramach sieci Natura 2000.

Kolejne konsultacje Generalna Dyrekcja Ochrony Środowiska rozpoczęła w końcu grudnia 2010 r. – przedstawiła w nich propozycję jednego nowego obszaru specjalnej ochrony ptaków na terenie Równiny Kutnowskiej (Doliny Przysowy i Słudwi).

W dniu 4 lutego 2011 r. ukazało się rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 12 stycznia 2011 r. w sprawie obszarów specjalnej ochrony (OSO) ptaków, w drodze którego wyznaczono trzy nowe OSO: Góry Izerskie, Sudety Wałbrzysko-Kamiennogórskie i Bagno Pulwy oraz powiększono jeden istniejący OSO Ostoja Warmińska. Ponadto w ramach rozporządzenia dokonano zmian w zasięgu kilku obszarów.

W efekcie wejścia w życie powyższego Rozporządzenia obecnie w Polsce są 144 oficjalnie zatwierdzone obszary „ptasie”. Siedem z tych obszarów ma jednocześnie status obszarów „siedliskowych”.

Zmiany w zakresie sieci Natura 2000 w całej UE:

W omawianym okresie zmiany w zasięgu sieci Natura 2000 zachodziły nie tylko w Polsce. Inne państwa też uzupełniały swoje listy i przekazywały dane na ich temat do Komisji Europejskiej. Kolejne tzw. barometry Natury 2000 pokazywały zmiany w tym zakresie.

W grudniu 2009 r. Komisja Europejska dokonała rozszerzenia sieci Natura 2000 w sześciu (z dziewięciu) obszarach biogeograficznych, zatwierdzając nowe listy obszarów „siedliskowych” w takich krajach jak Francja, Hiszpania, Niemcy, Szwecja, Wielka Brytania i Włochy, dodając głównie tzw. obszary morskie.

Najnowsze rozszerzenie sieci Natura 2000 w UE o obszary „siedliskowe” Komisja Europejska ogłosiła 10 stycznia 2011 r. i dotyczyło ono także sześciu (z dziewięciu) regionów biogeograficznych – alpejskiego, atlantyckiego, borealnego, kontynentalnego, panońskiego i śródziemnomorskiego. W jego ramach powołano wiele nowych obszarów w piętnastu państwach członkowskich – powiększono liczbę „terenów mających znaczenie dla Wspólnoty” aż o 739 obszarów. Najwięcej obszarów powołano w Polsce (ponad 60% powołanych tą decyzją), ale też dużo w Czechach oraz w Danii, Francji

---

⁹ „Ostoje ptaków o znaczeniu międzynarodowym w Polsce”, red. Wilk i in. 2010.

¹⁰ Jedna z tych ostoi została powołana oficjalnie już w 2007 r., a trzy kolejne były w tym momencie planowane do powołania w projektowanym rozporządzeniu Ministra Środowiska przygotowanym po wspomnianych powyżej konsultacjach.

i Hiszpanii – te trzy ostatnie kraje wyznaczyły wiele nowych obszarów morskich, co od pewnego czasu jest priorytetem na obszarze Unii Europejskiej.

W wyniku ww. decyzji w Unii Europejskiej istnieje obecnie (wg najnowszych dostępnych informacji¹¹) 5 315 obszarów „ptasich”, w tym 700 obszarów morskich oraz 23 268 obszarów „siedliskowych”, a w tym 1 429 obszarów morskich. Tak jak w przypadku Polski łączna liczba obszarów Natura 2000 na terenie UE jest mniejsza niż suma obszarów „ptasich” i „siedliskowych”, gdyż wiele tych obszarów pokrywa się w całości lub częściowo.

III. Przewidywany dalszy ciąg zdarzeń związanych z budową sieci Natura 2000 w Polsce i Unii Europejskiej

Jak widać z powyższych informacji, proces tworzenia sieci Natura 2000 w Polsce nie został jeszcze zakończony, ale jest mocno zaawansowany.

W odniesieniu do obszarów „siedliskowych” należy się spodziewać, że obszary uzgodnione podczas bałtyckiego seminarium biogeograficznego i specjalnego seminarium dla Polski, w tym obszary konsultowane w 2010 r., zostaną po weryfikacji przesłane do Komisji Europejskiej (Polska dostała na ich zgłoszenie czas do 1 października 2011 r.). Decyzji KE w ich sprawie można się spodziewać dopiero po około roku (na ogół podejmowane są w grudniu, w tym roku w styczniu), a więc na przełomie 2012 i 2013 r. Wydaje się jednak, iż przekazana do konsultacji w czerwcu ubiegłego roku lista nowych projektowanych obszarów „siedliskowych” nie spełnia jeszcze wszystkich wymogów KE z seminariów biogeograficznych. Można się więc spodziewać, iż jej uzupełnienie zostanie ogłoszone jeszcze w tym półroczu, by przed wyznaczonym terminem obszary, te po zweryfikowaniu w wyniku konsultacji, mogły być przekazane do Komisji Europejskiej.

Odnośnie obszarów „ptasich” należy się spodziewać, iż przedstawione przez OTOP nowe ostoje ptaków zostaną zweryfikowane przez ekspertów rządowych i w tym lub w przyszłym roku wszystkie lub większość z nich zostanie oficjalnie zaakceptowana. W przeciwnym przypadku, Polska narazi się na upomnienia ze strony Komisji Europejskiej, która wiedząc o nowym inwentarzu ostoi ptasich, przygotowanym przez organizację partnerską dużej światowej federacji miłośników ptaków (BirdLife International), będzie się o te obszary upominać.

---

¹¹ W sprawie obszarów „ptasich” najnowsze dane pochodzą z maja 2010 r., ale opublikowane zostały w ramach Barometru Natury 2000 w grudniu 2010 r., natomiast dane o obszarach „siedliskowych” z tego Barometru mogły zostać uaktualnione w oparciu o informacje nt. Decyzji KE z 10 stycznia 2011 r., ale Komisja nie opublikowała jeszcze takich danych zbiorczych.

IV. Funkcjonowanie sieci Natura 2000 w Polsce – różne inicjatywy i problemy

Dla prawidłowego funkcjonowania sieci Natura 2000 w Polsce bardzo duże znaczenie mają plany, które będą podstawą działań ochronnych i zarządzania tymi obszarami. W przypadku Polski mamy dwa rodzaje takich planów: plany zadań ochronnych (muszą być wykonane dla wszystkich obszarów Natura 2000 w ciągu sześciu lat od ich formalnego powołania) oraz plany ochrony (będą opracowywane dla wybranych obszarów Natura 2000 lub określonych części tych obszarów).

Pierwsze doświadczenia w zakresie opracowywania planów zbierane były podczas kilku projektów pilotażowych, w ramach których od 2006 r. opracowywano plany ochrony i plany zarządzania dla wybranych obszarów Natura 2000 oraz dla wybranych siedlisk i gatunków objętych ochroną na tych obszarach. Wiele z nich przygotowywanych było przy wykorzystaniu metody partycypacyjnej, zapewniającej duży udział społeczności lokalnych. Żadne z tych planów nie uzyskały jednak statusu oficjalnie zatwierdzonych planów.

Na początku grudnia 2009 r. rozpoczęła się realizacja dużego projektu pt. „Opracowanie planów zadań ochronnych dla obszarów Natura 2000 na obszarze Polski” przygotowanego przez Generalną Dyрекcję Ochrony Środowiska (GDOŚ), który ma na celu stworzenie dokumentacji dla planów zadań ochronnych dla 406 obszarów Natura 2000 na terenie całej Polski. Projekt jest realizowany we współpracy ze wszystkimi 16 regionalnymi dyrekcjami ochrony środowiska (RDOŚ) oraz z siedmioma parkami narodowymi. Projekt dofinansowany jest w 80% ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego poprzez Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko. Zarządzanie projektem na poziomie kraju jest w gestii GDOŚ, a na poziomie regionów prace nad przygotowaniem planów koordynują planiści regionalni zatrudnieni w 16 biurach RDOŚ. Planowane jest utworzenie w niedługim czasie platformy informacyjno-komunikacyjnej (PIK) jako narzędzia współpracy i komunikacji wszystkich zainteresowanych planami zadań ochronnych oraz siecią Natura 2000, które ma ułatwić dostęp do informacji w sprawie przygotowywanych planów. Prace nad planami zadań ochronnych trwają w większości RDOŚ. Zatwierdzony już został pierwszy plan zadań ochronnych – dla obszaru „siedliskowego” Murawy w Haćkach¹² w województwie podlaskim. Projekt, w ramach którego przygotowywane są te plany, zakończy się w III kwartale 2013 r., tak więc większej liczby gotowych planów można się spodziewać dopiero w 2012 i 2013 r.

Dużą pomocą w pracach nad planami ochrony oraz w sprawach związanych z ocenami oddziaływania na środowisko przedsięwzięć, które mogą wpływać negatywnie na podmioty ochrony obszarów Natura 2000 stał się serwis zawierający mapy i granice obszarów Natura 2000 oraz parków narodowych i rezerwatów (niedługo też parków

---

¹² Zarządzenie Nr 36/10 Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Białymstoku z dnia 20 grudnia 2010r. w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Murawy w Haćkach (PLH200015).

krajobrazowych) udostępniony przez Generalną Dyрекcyję Ochrony Środowiska od czerwca 2010 r. na Geoportalu (<http://geoportal.gov.pl/>) w jego części „Mapy” przy wykorzystaniu usługi przeglądania tzw. WMS (Web Map Service). Geoportal to oficjalny portal internetowy zgodny z dyrektywą INSPIRE¹³, udostępniający użytkownikom dane i usługi geoprzestrzenne. Zaletą tego serwisu jest jego duża dokładność i możliwość konfrontowania granic obszarów Natura 2000 z granicami jednostek administracyjnych i granicami struktury własnościowej gruntów oraz oglądanie ich na tle struktury topograficznej.

Jako przykłady problemów z funkcjonowaniem sieci Natura 2000, które mogą wpływać nie tylko na stan przyrody w jej obrębie, ale również na zasięg i strukturę tej sieci można podać problemy, jakie ujawniają się w związku z przygotowywaniem inwestycji infrastrukturalnych, których z uwagi na chęć wykorzystania w maksymalnym stopniu środków Unii Europejskiej dostępnych w obecnej perspektywie finansowej jest w Polsce wiele.

Jednym z takich przykładów była wspomniana w rozdziale II sprawa drogi S8 i obwodnicy Wyszkowa, w wyniku której postanowiono powołać nowy „ptasi” obszar Bagno Pulwy.

Innym przykładem i to takim, który uzyskał duży rozgłos, była sprawa drogi ekspresowej S3. W dniu 29 października 2009 r. Komisja Europejska skierowała w stosunku do Polski list ostrzegawczy (upomnienie), w związku z niedostateczną, jej zdaniem, jakością oceny oddziaływania na środowisko dla projektowanego odcinka Szczecin-Gorzów drogi ekspresowej S3, na podstawie której wydano decyzję zezwalającą na realizację tej inwestycji. Droga ta przebiegać ma przez kilka obszarów Natura 2000 i zdaniem przyrodników oraz podzielającej ich Komisji wpływ tej inwestycji na podlegające ochronie wartości przyrodnicze tych obszarów nie został dostatecznie zbadany w ramach procedury OOS, nie uwzględniono dostatecznie, że wpłynie ona bardzo negatywnie na wiele priorytetowych siedlisk przyrodniczych (przede wszystkim leśnych) i siedlisk gatunków (przede wszystkim ptaków), w wyniku czego zostaną one zniszczone. Zdecydowane stanowisko Komisji spowodowało, iż powstało zagrożenie, że utracone zostaną środki unijne, jakie miały być wykorzystane na tę inwestycję. Podjęto więc działania zaradcze, w tym zaplanowano adekwatne do prognozowanych zniszczeń działania kompensacyjne oraz wydano nowe decyzje w tej sprawie. Decyzją z lutego 2011 r. o środowiskowych uwarunkowaniach w zakresie oddziaływania na obszary Natura 2000 budowy drogi krajowej S3, RDOŚ w Szczecinie nałożyła obowiązek wykonania szerokiego zakresu kompensacji przyrodniczej w odniesieniu do chronionych siedlisk na obszarach sieci Natura 2000, przez które przebiega droga S3 (obszary „siedliskowe” Wzgórza Bukowe, Pojezierze Myśliborskie i Torfowisko Chłopyny), w tym wykonanie dokumentacji dla nowych obszarów Natura 2000, jakie należy powołać, a także podjęcie działań w celu poprawy stanu istniejących siedlisk.

---

¹³ Dyrektywa 2007/2/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 14 marca 2007 r. ustanawiająca infrastrukturę informacji przestrzennej we Wspólnocie Europejskiej (INSPIRE).

Odbicie tej sprawy, jak również innych wcześniejszych spraw konfliktowych (w tym m.in. dotyczących obwodnicy Augustowa i doliny Rospudy oraz drogi S8) można znaleźć w Prognozie oddziaływania na środowisko do Programu Budowy Dróg Krajowych na lata 2011-2015. W styczniu 2011 r. zakończyły się konsultacje tego programu oraz wykonanej do niego prognozy. W ramach tej prognozy zaproponowano znacznie szerszy program kompensacji niż dotychczas były proponowane, w tym również powoływanie nowych obszarów Natura 2000 w miejsce tych, które mogą ulec dalekiej dewastacji. Zaproponowano również rozszerzanie niektórych obszarów ze względu na potencjalne częściowe ich zniszczenia, a także liczne zalecenia w sprawie wzmocnienia siedlisk i prac związanych z monitorowaniem realnych zmian zachodzących w wyniku realizacji planowanych inwestycji w trakcie ich budowy i po zakończeniu.

Inny typ problemów z funkcjonowaniem obszarów Natura 2000 obrazuje przykład konfliktu, który w kwietniu 2009 r. rozstrzygał Wojewódzki Sąd Administracyjny w Warszawie. Sąd uchylił decyzję Ministra Środowiska, zatwierdzającą plan urządzenia lasu nadleśnictwa Sulęcín (w ramach Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Szczecinie). Skargę do WSA skierował Klub Przyrodników, argumentując, że plan został zatwierdzony z naruszeniem art. 6(3) dyrektywy siedliskowej, tj. bez oceny oddziaływania na obszar Natura 2000 Buczyny Łagowsko-Sulęcińskie. Zdaniem Klubu, ustalenia planu stwarzały poważne ryzyko pogorszenia struktury wiekowej zasobów buczyn w obszarze Natura 2000 i tym samym istniała możliwość negatywnego oddziaływania na związane ze starodrzewami elementy różnorodności biologicznej.

Złożenie tej skargi przez KP miało zapewne wpływ na zmianę dotychczasowego poglądu Ministerstwa Środowiska i Dyrekcji Generalnej Lasów Państwowych, które jeszcze przed rozstrzygnięciem WSA zdecydowały, że oceny oddziaływania na środowisko dla planów urządzenia lasu powinny być wykonywane.

V. Instytucje odpowiedzialne za obszary Natura 2000 w Polsce

W uzupełnieniu informacji nt. kształtu sieci Natura 2000 w Polsce i problemów związanych z jej funkcjonowaniem, a w tym z zarządzaniem nią, warto też przedstawić aktualną strukturę organizacyjną zarządzania siecią Natura 2000 w naszym kraju, która ustalona została w końcu 2008 r.

Instytucjami odpowiedzialnymi za powołanie obszarów Natura 2000 i funkcjonowanie sieci Natura 2000 są w Polsce przede wszystkim minister właściwy ds. środowiska oraz Generalny Dyrektor Ochrony Środowiska (GDOŚ) kierujący Generalną Dyrekcją Ochrony Środowiska (od końca 2008 r. najważniejsza instytucja w sprawie sieci Natura 2000). Ten ostatni, jak również działający w każdym z 16 województw regionalni dyrektorzy ochrony środowiska (RDOŚ) kierujący

regionalnymi dyrekcjami ochrony środowiska, to nowe organy administracji powołane przede wszystkim do działań związanych z tworzeniem i ochroną obszarów Natura 2000, działające w Polsce od 15 listopada 2008 r. Bezpośredni nadzór nad większością obszarów Natura 2000 sprawują regionalni dyrektorzy ochrony środowiska. W odniesieniu do obszarów morskich nadzór ten sprawują dyrektorzy urzędów morskich, a w odniesieniu do parków narodowych – dyrektorzy tych parków.

VI. Materiały wykorzystane do przygotowania raportu

Raport został przygotowany na podstawie monitoringu wydarzeń związanych z tworzeniem i funkcjonowaniem sieci Natura 2000 prowadzonego bez przerw od kilku lat w Instytucie na rzecz Ekorozwoju. Wykorzystywane były różnego typu informacje. Przede wszystkim dane i informacje, jakie można było uzyskać od przedstawicieli Ministerstwa Środowiska i Generalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska z ich wystąpień na konferencjach, z wywiadów prasowych i z kontaktów osobistych, a także informacje pozyskiwane z analizy dokumentów, komunikatów i opracowań oficjalnych tych instytucji oraz Komisji Europejskiej publikowanych na stronach internetowych, jak również z doniesień organizacji pozarządowych.

VII. Wykaz przydatnych źródeł informacji o Naturze 2000

Ogólnodostępnej literatury na temat sieci Natura 2000 nie jest wiele. Poniżej wymieniono najważniejsze pozycje literatury odnoszące się bezpośrednio do Natury 2000 oraz publikacje uwzględniające m.in. ten temat lub przydatne do zrozumienia problemów sieci Natura 2000.

Więcej informacji można znaleźć w Internecie. Poniżej zamieszczono więc również adresy portali i stron internetowych zawierających informacje o sieci Natura 2000, prowadzonych przez ważniejsze krajowe i zagraniczne instytucje oraz organizacje pozarządowe.

Publikacje wydane drukiem:

- Cieśliński S., Czyżewska K., Fabiszewski J., *Czerwona lista porostów wymarłych i zagrożonych w Polsce*. Monografie Botaniczne nr 91, 2003.
- Europejska sieć ekologiczna Natura 2000 i obszary chronionego krajobrazu – zasady funkcjonowania wielkopowierzchniowych obszarów chronionych. Publikacja pokonferencyjna*. Stowarzyszenie Miłośników Suwalskiego Parku Krajobrazowego „Kraina Hańczy”, Suwalski Park Krajobrazowy i Starostwo powiatowe w Suwałkach, Suwałki-Turtul 2010.
- Iddle E., I Bines T., *Planowanie ochrony obszarów cennych przyrodniczo. Przewodnik dla praktyków i ich szefów*. Klub Przyrodników, Świebodzin 2004.
- Jak projektować i prowadzić działania informacyjno-konsultacyjne na obszarach Natura 2000?* Grodzińska-Jurczak M. i Tarabuła-Fiortak M. (red.), Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2010.
- Kalinowska A., *Artykuł 13. W poszukiwaniu społecznego wsparcia w zarządzaniu Konwencją o różnorodności biologicznej. Polska praktyka na tle doświadczeń światowych*, Agencja Reklamowo-Wydawnicza Arkadiusz Grzegorzczak, Warszawa 2008.
- Kamieniecka J., Wójcik B. *Natura 2000 – ABC dla turystyki*, Instytut na rzecz Ekorozwoju, Warszawa 2010.
- Kamieniecka J., Wójcik B. i Sienkiewicz B. *Natura 2000 w edukacji szkolnej. Poradnik dla nauczycieli*, Instytut na rzecz Ekorozwoju, Warszawa 2007.
- Kistowski M., Pchalek M., *Natura 2000 w planowaniu przestrzennym – rola korytarzy ekologicznych*. Ministerstwo Środowiska i Generalna Dyrekcja Ochrony Środowiska, Warszawa 2009.
- Kmieciak M., *Funkcjonowanie prawa do informacji. Raport z monitoringu urzędów gmin leżących na obszarach Natura 2000 pod kątem prowadzenia w formie elektronicznej publicznego wykazu danych w dokumentach zawierających informacje o środowisku*. Fundacja Wspierania Inicjatyw Ekologicznych, Kraków 2008.
- Kmieciak M., *Raport na temat funkcjonowania ustawy o zapobieganiu szkodom w środowisku i ich naprawie*. Fundacja Wspierania Inicjatyw Ekologicznych, Kraków 2008.
- Koncepcja krajowej sieci ekologicznej ECONET-POLSKA*. Liro A. (red.), IUCN Poland, Warszawa 1995.
- Krajowa strategia ochrony i umiarkowanego użytkowania różnorodności biologicznej wraz z Programem działań*. Ministerstwo Środowiska, Warszawa 2003.
- Ochrona dziko żyjących zwierząt przy inwestycjach drogowych w Polsce*. Kurek R.T. (red.), Stowarzyszenie Pracownia na rzecz Wszystkich Istot, Bystra 2007.
- Ochrona Środowiska 2010. Informacje i opracowania statystyczne*. GUS, Warszawa 2010.
- Ostoje ptaków o znaczeniu międzynarodowym w Polsce*. Wilk Ł., Jujka M., Krogulec J., Chylarecki P. (red.), OTOP, Warszawa 2010.
- Ostoje roślinne w Polsce*. Mirek Z., Nickel A., Paul W., Wilk Ł. (red.), Instytut Botaniki im. W. Szafera PAN, Kraków 2005.
- Polska Czerwona Księga Roślin*. Kaźmierczakowa R., Zarzycki K. (red.), Wyd. Instytut Botaniki im. W. Szafera PAN, Kraków 2001.

- Polska Czerwona Księga Zwierząt. Bezkręgowce.* Głowaciński Z., Nowacki J. (red.), Instytut Ochrony Przyrody PAN, Kraków 2004.
- Polska Czerwona Księga Zwierząt. Kręgowce.* Głowaciński Z. (red.), Instytut Ochrony Przyrody PAN, Kraków 2001.
- Różnorodność biologiczna Polski. Drugi polski raport – 10 lat po Rio.* Andrzejewski R., Weigle A. (red.), Narodowa Fundacja Ochrony Środowiska, Warszawa 2003.
- Symonides E., *Ochrona Przyrody.* Wyd. Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2007 (Wydanie II, 2008).
- Tworzenie lokalnych form ochrony przyrody.* Materiały konferencyjne, Fundacja Wspierania Inicjatyw Ekologicznych, Kraków 2002.

Wydawnictwa elektroniczne:

- Dubel A., Jamontt-Skotis M., Królikowska K., Stefańska J., Banrowska A. *Skuteczne zarządzanie Obszarami Natura 2000.* Stowarzyszenie Centrum Rozwiązań Systemowych GS Kraków 2010: <http://www.natura2000.crs.org.pl/index.php?s=6>
- Natura 2000 a aktywność człowieka – poradniki międzysektorowe.* Ministerstwo Środowiska, Warszawa 2009:
http://www.gdos.gov.pl/Articles/view/1911/Natura_2000_a_aktywnosc_czlowieka
- Pawlaczyk P., *Jak się troszczyć o obszar Natura 2000 w procesie sporządzania planu zadań ochronnych. Wskazówki dla przyrodników.* Klub Przyrodników, listopad 2010:
http://www.kp.org.pl/pdf/poradniki/jak_sie_troszczyc_o_obszar_n2000-pzo20100626.pdf
- Poradniki ochrony siedlisk i gatunków Natura 2000 – podręcznik metodyczny.* Ministerstwo Środowiska, Warszawa 2004:
<http://natura2000.gdos.gov.pl/natura2000/pl/poradnik.php>
- Poradnik utrzymania i ochrony siedlisk oraz gatunków.* Poradniki wykonane na zlecenie Ministerstwa Środowiska, 2004:
<http://natura2000.gdos.gov.pl/natura2000/pl/poradnik.php>

Ważniejsze portale i strony internetowe związane z tematyką sieci Natura 2000:

Wymienione poniżej strony i portale prowadzone są przez krajowe i zagraniczne instytucje państwowe oraz organizacje pozarządowe.

Najważniejsze strony i portale polskie poświęcone Naturze 2000:

Oficjalna polska strona Europejskiej Sieci Ekologicznej Natura 2000 (GDOŚ):
<http://natura2000.gdos.gov.pl/natura2000/>

Strona zawiera dane o oficjalnie uznanych obszarach Natura 2000.

Geoportal: <http://geoportal.gov.pl/>

Oficjalny serwis map obszarów Natura 2000.

Generalna Dyrekcja Ochrony Środowiska:

http://www.gdos.gov.pl/Categories/view/202/Natura_2000

Serwis informacyjny GDOŚ nt. sieci Natura 2000.

Monitoring gatunków i siedlisk: <http://www.gios.gov.pl/siedliska/>

Strona monitoringu gatunków (poza ptakami) i siedlisk prowadzonego przez IOP PAN na zlecenie GIOŚ w ramach Państwowego Monitoringu Środowiska ze szczególnym uwzględnieniem obszarów specjalnej ochrony ptaków Natura 2000.

Monitoring ptaków: <http://monitoringptakow.gios.gov.pl/app/>

Strona monitoringu ptaków prowadzonego przez organizacje i instytucje ornitologiczne na zlecenie GIOŚ w ramach Państwowego Monitoringu Środowiska ze szczególnym uwzględnieniem obszarów specjalnej ochrony ptaków Natura 2000.

Instytut Ochrony Przyrody PAN w Krakowie:

http://www.iop.krakow.pl/natura2000/pl_,dokumenty.php

Dokumenty dotyczące tworzenia sieci Natura 2000. IOP prowadzi kluczową część prac koncepcyjnych i weryfikacyjnych nad projektem sieci obszarów Natura 2000 w Polsce.

Klub Przyrodników: <http://www.kp.org.pl/n2k/index.html>

Strona zawierająca różne materiały informacyjne nt. sieci Natura 2000 oraz materiały z prac nad *Shadow List* obszarów Natura 2000 w Polsce (obszarów siedliskowych).

Ogólnopolskie Towarzystwo Ochrony Ptaków (OTOP): www.ostojeptakow.pl

Strona poświęcona ostojom ptaków i ich miejscu w sieci Natura 2000. OTOP jest wiodącą organizacją w sprawie wyznaczania w Polsce obszarów ptasich Natura 2000.

Polskie Towarzystwo Ochrony Przyrody „Salamandra”:

http://www.salamandra.org.pl/index.php?option=com_alphacontent&view=alphacontent&Itemid=175

Informacje i aktualności nt. sieci Natura 2000.

„Strażnicy Natury 2000”: <http://www.natura2000.pl/>

Serwis powadzony przez Fundację EkoRozwoju z Wrocławia służący do zgłaszania i gromadzenia informacji o naruszeniach obowiązujących przepisów, skutkujących pogorszeniem stanu siedlisk i populacji gatunków Natura 2000 lub ich zniszczeniem.

Natura 2000 w dolinie Odry: <http://natura.odra.pl/>

Strona Atlasu Odry zawierająca materiały z polsko-czesko-niemieckiego projektu dotyczącego obszarów Natura 2000 w dolinie Odry.

Serwis Natura 2000 Wigierskiego Parku Narodowego:

<http://www.wigry.win.pl/natura2000/info.htm>

Różne materiały informacyjne nt. sieci Natura 2000.

Wybrane strony i portale zagraniczne poświęcone Naturze 2000:

Oficjalna strona sieci Natura 2000 na portalu Komisji Europejskiej:

<http://ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/>

Oficjalna strona sieci Natura 2000 w Unii Europejskiej – podstawy prawne, materiały metodyczne i informacyjne.

BirdLife International:

http://www.birdlife.org/eu/EU_policy/Birds_Habitats_Directives/natura2000_intro.html

Strona poświęcona Naturze 2000 międzynarodowej organizacji, która wypracowała kryteria wyznaczania ostoi ptaków (IBA), uznawanych za obszary ptasie sieci Natura 2000.

Francuski oficjalny portal Natura 2000: <http://www.natura2000.fr/>

Oficjalny portal Natura 2000 Republiki Czech: <http://www.nature.cz/natura2000-design3/>

Oficjalny serwis Natura 2000 Republiki Federalnej Niemiec:

http://www.bmu.de/naturschutz_biologische_vielfalt/natura_2000/links/doc/2259.php